

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษามีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนและประชาชนให้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษาจะต้องมุ่งเน้นพัฒนาเยาวชนและประชาชนให้มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอ รู้จักคิด รู้จักใฝ่หาความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา รู้จักพัฒนา มีพัฒนาในการทำงาน มีค่านิยมที่ดีงามและส่งเสริมความเป็นเลิศในความสามารถ ความประพฤติของแต่ละบุคคลตามศักยภาพที่มีอยู่

การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนเป็นภารกิจของรัฐบาลเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมาถึง และเชื่อว่าการศึกษาที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศจะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมไทย ทั้งยังสร้างความสมดุลและความกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่าง ๆ ได้

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญระดับหนึ่ง เป็นการจัดการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา และก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นจุดเชื่อมระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการศึกษาระดับสูงนั่นเอง ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพตลอดจนมีความสามารถในการประกอบอาชีพตามสมควรแก่วัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) โดยมีโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นหน่วยงาน หรือสถาบันทางสังคมที่ถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของสังคมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีการกิจหลักในการปฏิบัติงาน 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานทั่วไป งานธุรการ

งานวิชาการ งานปกครองนักเรียน งานบริการและงานโรงเรียนกับชุมชน (กรมสามัญศึกษา, 2532)

เมื่อพิจารณางานทั้ง 6 ด้านแล้ว จะเห็นว่างานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของโรงเรียน ส่วนงานบริหารทั่วไป งานธุรการ งานปกครองนักเรียน งานบริการ และงานโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานส่งเสริมวิชาการที่จะทำให้การศึกษามุ่งบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังความเห็นของ นิพนธ์ กินาวงค์ (2523) ได้กล่าวถึงงานวิชาการในโรงเรียนไว้ว่า งานวิชาการนั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการสร้างพื้นฐานความรู้ให้นักเรียน มีคำกล่าวว่างานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ให้ความสำคัญต่องานวิชาการมาก แต่การที่โรงเรียนจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้ได้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ และเข้าใจขอบเขตของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ กิติมา ปรีดีติลล (2532) ที่ได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง และมีความสำคัญมากต่อหน่วยงานทางการศึกษาหรือโรงเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของโรงเรียน การบริหารงานทุกด้านของโรงเรียนเพื่อตอบสนองความสำเร็จของผลงานด้านวิชาการ หรือการเรียนการสอนทั้งสิ้นจุดมุ่งหมายของงานวิชาการ อยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติที่ต้องการ ดังนั้นงานวิชาการจึงมีใช้อยู่ที่นักเรียนอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่งานวิชาการเป็นงานที่รับผิดชอบต่อคุณภาพของพลเมือง และความมั่นคงของประเทศชาติ การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนทุกคนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี

จากความสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาดังกล่าว จึงจำเป็นที่ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน จะต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ โดยจะต้องรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรกและต้องทำงานร่วมกับครู สนับสนุนกระตุ้นเตือนให้คำแนะนำ และประสานงานให้ครูทุกคนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการเรียนการสอน ถึงแม้ว่างานวิชาการจะเป็นงานหลักของโรงเรียน แต่ก็ยังมีผู้บริหารจำนวนหนึ่งที่มองเห็นว่างานด้านอื่นสำคัญกว่างานวิชาการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษาดังความเห็นของ อาคม จันทสุนทร (2529) กล่าวว่า แม้จะเป็นที่ตระหนักว่างานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญมากในการบริหารการศึกษา แต่โดยทั่วไปในการปฏิบัติจริงผู้บริหาร

โรงเรียนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการน้อย ดังจะเห็นว่ามีผลงานวิจัยหลายฉบับว่า ผู้บริหารมักจะทำงานหนักไปในทางการบริหารงานบุคคล บริหารงานธุรการ และบริหารงานอาคารสถานที่เป็นอันดับแรก ส่วนการบริหารงานวิชาการ กิจกรรมนักเรียน กลับเน้นเป็นอันดับหลัง สภาพเช่นนี้จึงส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา

คุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถดูได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และจากคุณลักษณะภายในตัวนักเรียน และการมีระเบียบวินัย นอกจากนี้ยังดูได้จากอัตราการเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจากการเปิดเผยของนายบรรจง พงศ์ศาสตร์ จำนวนนักเรียนทั่วประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนถึงสองแสนคน และพบว่าอัตราการเรียนต่อในเขตการศึกษา 9 และ 10 มีอัตราการเรียนต่อต่ำสุดของประเทศ และจากการเปิดเผยตัวเลขอัตราการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2537 ของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า จังหวัดภูเก็ต มีอัตราการเรียนต่อร้อยละ 100 แต่เขตการศึกษา 9 ซึ่งมีจังหวัดขอนแก่นรวมอยู่ด้วย กลับมีอัตราการเรียนต่อเฉลี่ยต่ำที่สุดในประเทศ คือมีอัตราการเรียนต่อเพียงร้อยละ 67.74 (ไทยรัฐ, 28 มีนาคม 2537) นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยของ ดร.จรงค์ ไกรนาม (2537) ได้ทำการศึกษาสาเหตุที่ผู้ปกครองสมัครใจนำบุตรหลานของตนมาสมัครเข้าเรียน ที่โรงเรียนสาธิตเกษตรศาสตร์ โดยผู้ปกครองได้ให้เหตุผลอันดับแรกคือเป็นโรงเรียนมีคุณภาพ มีมาตรฐานดีและจากการประเมินมาตรฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา (สามัญศึกษา, 2534) พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น มีการปฏิบัติงานด้านวิชาการเฉลี่ย 4.68 และโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง มีการปฏิบัติงานด้านวิชาการเฉลี่ย 4.80 ซึ่งถ้าดูสภาพความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร อาคารสถานที่ การเงินและงบประมาณ ค่านิยมของผู้ปกครอง จะพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมในทุกด้านมากกว่าน่าจะสามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษาดีกว่า

การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น จึงอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่จะช่วยในการบริหารงานประสบผลสำเร็จสูงสุดต้องมีการประยุกต์ทฤษฎี กระบวนการบริหาร และการที่จะทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน ได้ทั้งความรู้ คุณธรรม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข ปัจจัยหลักก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจในงาน

วิชาการของโรงเรียน ตามที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดกรอบไว้ 6 งาน ด้วยกัน คือการวางแผนงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน และการประเมินผลงานวิชาการ มากน้อยเพียงใด เพราะคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน จะขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก ผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา และปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารงานวิชาการมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ตามความเห็นของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานวิชาการ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความเห็นของผู้บริหาร และครูปฏิบัติการสอน
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

1) การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอน เกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา (2532) กำหนดงานวิชาการไว้ 6 ด้านคือ

- (1) การวางแผนงานวิชาการ
- (2) การบริหารงานวิชาการ
- (3) การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ

- (4) การจัดการเรียนการสอน
- (5) การวัดผลประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน
- (6) การประเมินผลงานวิชาการ

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้บริหาร และครูปฏิบัติการสอนทุกคน รู้เกณฑ์ประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา
กรมสามัญศึกษา 2532 เป็นอย่างดี

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนมี 6 ด้านดังนี้

(1) การวางแผนงานวิชาการ หมายถึง การวิเคราะห์นโยบาย การปฏิบัติงาน
เกี่ยวกับการจัดทำเอกสารด้านการวางแผน โครงการและปฏิทินปฏิบัติงานทางวิชาการ และ
เผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

(2) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติงานวิชาการเกี่ยวกับการ
กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ การจัดการเรียน การจัดการการสอน และการจัดครูเข้าสอน

(3) การพัฒนาและส่งเสริมทางวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติงานวิชาการ
เกี่ยวกับการพัฒนา และส่งเสริมการเรียนการสอนต่าง ๆ การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรม
เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร และการพัฒนาครูทาง
ด้านวิชาการ

(4) การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติงานวิชาการที่เกี่ยวกับการ
จัดทำแผนการสอนบันทึกการสอนเป็นรายวิชา การจัดหา จัดทำ การใช้บำรุงรักษา และส่งเสริม
การผลิตสื่อการสอน

(5) การวัดผล และประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน หมายถึง
การปฏิบัติงานวิชาการ เกี่ยวกับการดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียน การดำเนิน
เกี่ยวกับหลักฐานการวัดผล และประเมินผลการเรียนและงานทะเบียน

(6) การประเมินผลงานวิชาการ หมายถึง การประเมินและวิเคราะห์เพื่อนำผล
การประเมินไปใช้ปรับปรุงงานวิชาการ

2) ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ หรือดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการ

3) ครูปฏิบัติการสอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับแต่งตั้งการบรรจุในตำแหน่งผู้สอน
หรือครูที่ทำหน้าที่สอนในรายวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดขอนแก่น

4) โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดขอนแก่น

5) ขนาดของโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ขนาด (กรมสามัญศึกษา, 2532)

(1) โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 1 - 499 คน

(2) โรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 500 - 1,499 คน

(3) โรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1) ทำให้ทราบการปฏิบัติงานวิชาการ และปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารงานวิชาการ
มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และปรับปรุงการบริหารงานวิชาการให้มี
ประสิทธิภาพ

2) ทำให้การปฏิบัติงานวิชาการมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความศรัทธาแก่
ประชาชน และเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าของการศึกษา